

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора
Цільмак Олени Миколаївни на дисертацію Хитя Юрія Петровича
«Юридико-психологічні засади взаємодії слідчого (детектива) та
прокурора під час досудового розслідування корупційних злочинів»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Вагоме значення під час розслідування складних кримінальних корупційних правопорушень, вчинених представниками вищого корпусу державної служби, посади яких Законом України «Про державну службу» віднесені до категорії «А» та іншими державними службовцями, керівниками державних підприємств, депутатами, суддями, прокурорами та ін., – має ефективна взаємодія прокурора, як процесуального керівника досудовим розслідуванням та слідчого (детектива).

Дослідження концептуальних засад психологічних особливостей взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час досудового розслідування корупційних злочинів, а також аналіз правового регулювання такої взаємодії зумовлює виокремлення конкретних шляхів та напрямів удосконалення взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час досудового розслідування корупційних злочинів; – зумовили актуальність дисертації здобувача наукового ступеня.

Також актуальність дисертаційної роботи Хитя Ю.П. підтверджується її виконанням в межах Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019); Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік (Указ Президента України від 11 травня 2021 року № 189/2021), Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних)

розробок на 2020–2024 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 року № 454); Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 року, протокол № 23). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Національної академії внутрішніх від 29 жовтня 2019 року, протокол № 22.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у роботі Хитя Ю.П. обґрунтовано низку нових положень, висновків і рекомендацій. Так, зокрема, автором обґрунтовано доцільність розгляду взаємодії слідчого (детектива) та прокурора з позицій юридичної психології, а саме як форма професійної взаємодії, що виступає у двох конфігураціях: як засіб вирішення завдань діяльності, її інструментальна, функціональна складова; як вищий соціально зумовлений рівень активності поведінки суб'єкта, детермінований його особливостями як суб'єкта правоохоронної діяльності.

Юрій Петрович Хить обґрунтовує необхідність внесення низки змін в діючий КПК України та пропонує такі зміни у контексті окреслення та чіткого розуміння сфер відповідальності слідчого та прокурора, удосконалення процедури здійснення слідчим (детективом) клопотання про арешт майна, законодавчого регулювання процесу обрання підозрюваним запобіжного заходу на стадії досудового розслідування, визначення на рівні кримінального процесуального закону обов'язку керівників органів досудового розслідування та керівників органів прокуратури спільно визначати порядок взаємодії слідчих та прокурорів підвідомчих їм структур.

На підставі вивчення практики взаємодії детективів НАБУ та прокурорів САП автором окреслено такі ключові проблемні питання як: формальність, недостатність вживаних заходів до співпраці з обох сторін, юридична невизначеність, надмірна публічність діяльності з розслідування кримінальних проваджень щодо корупційних злочинів.

Низка положень дисертаційної роботи сприяла удосконаленню поняття правових принципів взаємодії слідчого (детектива) та прокурора у

кримінальному процесі. На думку здобувача наукового ступеня: «...реалізація принципів обумовлена дисонансом в зацікавленості перебігу професійної комунікації слідчого (детектива) та прокурора на різних етапах кримінального провадження щодо розслідування корупційних злочинів та особливостями динаміки й інтенсивності їх професійної взаємодії, що детермінуються передбаченими законодавством правами, обов'язками, повноваженнями». Набули удосконалення й деякі положення про професійний відбір на посаду прокурора САП шляхом внесення відповідних змін в ст. 29 Закону України «Про прокуратуру» та додаванням окремого пункту, щодо проходження кандидатами на посаду прокурорів оцінки психологічних якостей особистості на предмет їх професійної придатності.

У дисертаційній роботі є положення які *дістали подальший розвиток, зокрема:* а) наукове дослідження проблем кримінального провадження корупційних злочинів; б) розуміння сучасного стану нормативно-правового регулювання форм та способів взаємодії слідчого та прокурора в законодавстві України; в) вивчення психологічних якостей особистості на етапі відбору на посади слідчого (детектива) та прокурорські посади, які реалізують досудове розслідування корупційних злочинів та тощо.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації підтверджується тим, що здобувачем наукового ступеня було вивчено та проаналізовано значний масив нормативно-правових актів та наукових джерел як загальнотеоретичного, так і практичного характеру, які стосуються теми дослідження. Текст дисертації свідчить про використання дисертантом зрозумілої мови авторських висловлювань, також доцільно визначено юридико-психологічні засади взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час досудового розслідування корупційних злочинів.

Мета дослідження відповідає його предмету та в повній мірі розкривається у поставлених дисертантом завданнях.

Дослідження Хитя Ю.П. відзначається наявністю наукової новизни та практичною значимістю її результатів. Викладене є підставою для загальної позитивної оцінки дисертації Хитя Ю.П. як самостійного наукового дослідження з актуальної та важливої для науки та практики проблематики.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції впроваджені та використовуються в: 1) *практичній діяльності* Тренінгового центру прокурорів України – для безпосереднього використання сформульованих практичних рекомендацій в процесі професійно-психологічної підготовки прокурорів (акт Тренінгового центру прокурорів України від 21 вересня 2023 року); 2) *освітньому процесі* – для підготовки лекцій, посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з юридичної психології, а також при проведенні різних видів занять із відповідних дисциплін у процесі підготовки бакалаврів та магістрів за спеціальністю 081 «Право» (акт Національної академії внутрішніх справ від 09 жовтня 2023 року).

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Дисертаційна робота Хитя Ю.П. є самостійною, завершеною науковою працею. Сформульовані в ній положення, узагальнення, висновки, рекомендації та пропозиції обґрунтовано на підставі самостійно проведених досліджень.

Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (165 найменувань на 17 сторінках) та трьох додатків. Повний обсяг дисертації становить 228 сторінок, з них обсяг основного тексту – 190 сторінок.

У вступі автором обґрунтовано актуальність обраної теми, потребу її наукового розроблення, наведено відомості про мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, методи дослідження, вказано на його новизну, практичне значення, відзначено дані про апробацію результатів дослідження, наявні публікації.

Перший розділ: «Концептуальні засади аналізу психологічних особливостей взаємодії слідчого (детектива) та прокурора» розкривається у трьох підрозділах.

1. *Підрозділ 1.1: «Онтологічна сутність взаємодії слідчого (детектива) та прокурора в сучасній юридико-психологічній доктрині України»* - у ньому автор розкриває сутність поняття «взаємодія» з точки зору філософії, психології, юридичної психології та кримінального процесу тощо. Констатує категорії, що характеризують взаємодію в загальному плані та відображають особливості професійної діяльності фахівця, тобто – мету, предмет, способи та зворотний зв'язок. Здобувач робить висновок, що: «...Професійна взаємодія виявляється у формі спільної діяльності та спілкування. Як засіб вирішення завдань професійна взаємодія слідчого (детектива) та прокурора спрямована на вирішення певних когнітивно-комунікативних завдань. Вона повністю підпорядкована цілям та завданням правоохоронної діяльності та є невід'ємним її елементом. Її реалізація відбувається з дотриманням принципів відповідності вимогам законодавства та успішність процесу професійної взаємодії суб'єктів обумовлена ступенем розвитку їх комунікативних якостей, вмінь та навичок...».

У *підрозділі 1.2: «Правові принципи взаємодії між слідчим (детективом) та прокурором у процесі розслідування корупційних злочинів»*, – автор зазначає, що «...на даний час в науці остаточно ще не сформувалася цілісна система принципів кримінального провадження...» автор розкриває сутність правових принципів через призму нормативно-правових актів та психологічних особливостей їх впливу під час взаємодії слідчого та прокурора та етапі досудового розслідування кримінального провадження.

Так, зокрема, автором описані такі правові принципи як: законності, презумпції невинуватості, розумних строків, планування, прогнозування, взаємозумовленості, співробітництва, процесуальної ефективності слідчого та прокурора у кримінальному провадженні та тощо.

Підрозділ 1.3: «Вплив психологічних якостей особистості слідчого (детектива) та прокурора на ефективність їх взаємодії під час розслідування корупційних злочинів». Автор розглянув наукові розвідки щодо психологічних якостей особистості слідчого (детектива) та прокурора, розглянув змістовний бік шкал методики Р. Кеттелла «16-PF», як такі, що описують психологічні якості та впливають на ефективність їх взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час розслідування корупційних злочинів.

Другий розділ «Правове регулювання взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час досудового розслідування корупційних злочинів» складається з трьох підрозділів.

Підрозділ 2.1: «Сутність сучасного нормативно-правового регулювання форм та способів взаємодії слідчого та прокурора в законодавстві України». Автор аналізує правові норми щодо підстав та особливостей правового регулювання форм та способів взаємодії слідчого та прокурора. Наголошує на негативному значенні оскарження дій прокурора, передбачений чинним КПК України, для ефективності взаємодії слідчого та прокурора. Та підкреслює особисту юридичну відповідальність слідчого за законність проведення слідчих (розшукових) дій, повноту та своєчасність їх проведення, належність здійснення досудового розслідування.

У підрозділі 2.2: «Порівняльний аналіз нормативно-правових засад взаємодії слідчого та прокурора в різних правових системах країн Європи» автор представляє існуючі правові системи взаємодії слідчого та прокурора в Австрії, Угорщині, Німеччині, Данії, Нідерландах, Англії, Шотландії, Ірландії, Італії, Португалії, Румунії, Польщі та тощо. Вказує на їх особливості та відмінності.

У підрозділі 2.3: «Характеристика нормативно-правового регулювання взаємодії слідчого (детектива) НАБУ та прокурора САП під час досудового розслідування корупційних злочинів», здобувач підкреслює, що «...У складних справах про корупцію у вищих ешелонах влади, прокурор має

відігравати ключову роль об'єднуючого, «в'язучого» елементу розрізних дій слідчих, які входять до складу слідчої групи. При розслідуваннях корупційних кримінальних правопорушень, передбачених статтями 191, 206-2, 209, 210, 211, 364, 366-2, 368-5, 410 КК України, які відповідно здійснюють детективи НАБУ під керівництвом прокурорів САП, ключового значення набуває період досудового розслідування від початку внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань до стадії повідомлення особі про підозру...».

Та наголошує на тому, що: «...Постійно зростає необхідність спільних, узгоджених з прокурором у кримінальному провадженні, дії між слідчими різних органів досудового розслідування з метою притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності у рамках кожного окремого розслідування. Така співпраця допомагає досягти мети розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності за корупційні злочини, що стає все більш актуальним з огляду на обраний Україною курс на вступ до Європейського Союзу...».

У цьому ж підрозділі дисертант наводить результати опитування детективів НАБУ стосовно проблемних питань взаємодії та комунікації детектива з прокурором САП.

Третій розділ «Шляхи та напрями удосконалення взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час досудового розслідування корупційних злочинів» складається з двох підрозділів.

У підрозділ 3.1: «Вивчення психологічних якостей особистості на етапі відбору на посади слідчого (детектива) та прокурорські посади, які реалізують досудове розслідування корупційних злочинів» здобувач наукового ступеню розкриває особливості психодіагностичного процесу вивчення психологічних якостей особистості кандидата на посади слідчого (детектива) на певних етапах та надає конкретні рекомендації щодо цього процесу. Здобувач презентує конкретні результати психодіагностичного вивчення за

методикою Р.Кеттелла «16-PF», надає загальну характеристику отриманих психологічних профілів детектива НАБУ та прокурора САП.

1. У підрозділі 3.2: «Удосконалення законодавчого регулювання форм взаємодії між слідчим (детективом) та прокурором під час досудового розслідування корупційних злочинів» констатується автором суперечливість та нелогічність законодавчого регулювання процесу обрання підозрюваним запобіжного заходу на стадії досудового розслідування, що певною мірою погіршує рівень взаємодії слідчого та прокурора як єдиної сторони обвинувачення. Встановлений здобувачем у ч. 1 ст. 193 КПК України порядок розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу не передбачає участі слідчого в такому розгляді, який по суті в більшості випадків є автором погоджених прокурором клопотань про застосування запобіжних заходів та доданих до них матеріалів, якими обґрунтовується необхідність застосування запобіжного заходу. Ґрунтуючись на наведеному дисертантом пропонується включити слідчого до складу учасників з розгляду клопотань про обрання запобіжних заходів та внести зміни в ч. 1 ст. 193 КПК України.

Здобувачем наукового ступеню запропоновані зміни щодо окреслення та чіткого розуміння сфер відповідальності слідчого та прокурора, удосконалення процедури здійснення слідчим (детективом) клопотання про арешт майна, законодавчого регулювання процесу обрання підозрюваним запобіжного заходу на стадії досудового розслідування, визначення на рівні кримінального процесуального закону обов'язку керівників органів досудового розслідування та керівників органів прокуратури спільно визначати порядок взаємодії слідчих та прокурорів підвідомчих їм структур.

У **Висновках** здобувач розкриває результати вирішених завдань дослідження для досягнення мети наукового дослідження.

Список використаних джерел містить 165 джерел, з них 50 іноземних.

Оформлений список з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено у 8 наукових публікаціях, серед яких три статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань України, одна стаття в іноземному фаховому виданні (Республіка Польща) та три – у збірниках тез науково-практичних конференцій. Підготовлена у співавторстві наукова стаття, як зазначає автор, становлять 50 % авторського доробку. Для аргументації окремих положень дисертації використовувалися наукові праці інших учених, на які зроблено посилання.

Водночас, аналізуючи сильні сторони даної дисертаційної роботи, звертаю увагу на певні його положення, які мають дискусійний характер, потребують додаткової аргументації, обґрунтування чи роз'яснення здобувачем під час публічного захисту. Отже:

1. У підрозділі 1.2, автором описані правові принципи взаємодії між слідчим (детективом) та прокурором у процесі розслідування корупційних злочинів такі як: законності, презумпції невинуватості, розумних строків, планування, прогнозування, взаємозумовленості, співробітництва, процесуальної ефективності слідчого та прокурора у кримінальному провадженні та тощо.

Не зовсім погоджуюсь з позицією автора щодо виокремлених та описаних ним таких різновидів правових принципів як «прогнозування» та «планування». Так як «прогнозування» - це метод, а «планування» - це елемент управлінської діяльності слідчого та прокурора, завдяки якої, зокрема, уточнюються цілі та завдання діяльності, визначається порядок дій по досягненню мети та вирішення завдань тощо.

Також, на мою думку, змістовно підрозділ 1.3 виграв би, якщо здобувач ще розглянув би такі правові принципи взаємодії між слідчим (детективом) та прокурором у процесі розслідування корупційних злочинів, як – неупередженості, об'єктивності, правової визначеності та ін.

2. Є питання до прикінцевих висновків до підрозділів 1.2 та 1.3 та висновків до першого розділу. Зокрема:

У прикінцевих висновках до підрозділу 1.2 та висновках до першого розділу не має висновків щодо різновидів правових принципів, їх сутності та значення, хоча назва підрозділу 1.2: «Правові принципи взаємодії між слідчим (детективом) та прокурором у процесі розслідування корупційних злочинів».

Не має стислих та конкретних висновків стосовно впливу психологічних якостей особистості слідчого (детектива) та прокурора на ефективність їх взаємодії під час розслідування корупційних злочинів, – хоча назва підрозділу 1.3: «Вплив психологічних якостей особистості слідчого (детектива) та прокурора на ефективність їх взаємодії під час розслідування корупційних злочинів». Під час прилюдного захисту хотілося би почути відповідь (у вигляді висновків) на таке запитання:

- Які конкретно психологічні якості особистості слідчого (детектива) та прокурора впливають негативно, а які позитивно на процес їх взаємодії під час розслідування корупційних злочинів та як саме?

3. На мою думку, архітектоніка тексту дисертації була би більш презентабельно зрозумілою, якщо би автор використовував по тексту певні структурно-логічні малюнки, схеми та таблиці. Зокрема, щодо архітектоніки підрозділів 1.2 та 1.3. - було би досить логічним та презентабельним, якщо би автор представив у вигляді малюнків чи схем різновиди правових принципів, які він розглянув, або ж перелік психологічних якостей слідчого (детектива) та прокурора, які позитивно та негативно впливають на ефективність їх взаємодії під час розслідування корупційних злочинів.

4. По тексту дисертації, відповідно до КПК України, автор використовує термін «слідчі (розшукові) дії». Однак, у прикінцевих висновках до підрозділу 1.2 (та іноді й далі по тексту рукопису дисертації) автор використовує ще й термін «слідчі дії».

Наведені зауваження і побажання є особистою думкою опонента, мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Дотримання академічної доброчесності. Представлена дисертаційна робота, яка самостійно виконана Хитєм Ю.П., являє собою оригінальну працю. В роботі відсутні будь-які положення, які б порушували академічну доброчесність. Опонентом не виявлено академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації у дисертації та/або наукових публікаціях здобувача. У дисертації наявні усі необхідні посилання на використані джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей, а також надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності.

Висновок за результатами вивчення дисертації. Представлена до захисту наукова робота являється змістовним і оригінальним дослідженням. Тема дисертації є актуальною, сформульовані дисертантом висновки і рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для правової науки, але й для правозастосовної практики. Викладені в дисертації пропозиції є теоретично обґрунтованими. Дисертантом вирішене актуальне наукове завдання, яке полягає у всебічному вивченні юридико-психологічних засад взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час досудового розслідування корупційних злочинів.

Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, мова роботи відзначається логічністю, конкретністю, точністю та аргументованістю викладу. Наукові положення у тексті дисертації за формою викладу - доступні, у смисловому плані - довершені, цілісні та взаємопов'язані. Матеріал у дисертації викладено у логічній послідовності, висновки науково

обґрунтовані та підтверджуються відповідними результатами дослідження. Досягнуті результати доповідались автором та обговорювались під час науково-практичних конференцій і відображені у достатній кількості наукових публікацій.

На підставі викладеного можна дійти висновку, що дисертація Хитя Юрія Петровича «Юридико-психологічні засади взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час досудового розслідування корупційних злочинів» відповідає вимогам, які висуваються до такого рівня досліджень, вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пунктам 6,7,8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Хить Юрій Петрович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право».

Опонент:

доктор юридичних наук,
професор кафедри психології,
завідувачка кафедри психології
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
Міністерство освіти і науки України

Олена ЦІЛЬМАК

Підпис засвідчую:

Проректор з навчальної роботи
Національного університету
«Одеська юридична академія»
доктор юридичних наук, професор

Галина УЛЬЯНОВА